Sisäministeriö
Rajavartio-osasto

6.4.2017

Eduskunnan puolustusvaliokunta

Asia: Valtioneuvoston puolustusselonteko: lainsäädäntöhankkeet selonteossa, viranomaisyhteistyön rajapinnat ja kehitystarpeet

Valmiuslain kehittämistarpeet

Poikkeusolot on määritelty valmiuslain (1552/2011) 3§:ssä. Poikkeusolojen määritelmiä pitää tarkastella ja tarvittaessa muuttaa siten, että ne kattavat hybridivaikuttamisen. Tarve koskee erityisesti kohtia 1-3.

Valmiuslain 16 luku sisältää säännökset puolustusvoimien lisätoimivaltuuksista sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi tai ylläpitämiseksi. Rajajoukkojen puolustusvalmiuden kohottaminen tapahtuu kuitenkin Rajavartiolaitoksen johdossa, minkä vuoksi vastaavat toimivaltuudet on tarpeen säätää osin myös Rajavartiolaitokselle. On huomattava, että 16 luvun säännöksiä voidaan soveltaa vain aseellisen hyökkäyksen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen tai näiden huomattavan uhkan yhteydessä. Hybriditilanne ei välttämättä aina lukeudu tällaisiin. Olisi harkittava lain soveltamisalan laajentamista kattamaan myös rajaturvallisuuden vakava vaarantuminen.

Valmiuslain 13 luvussa säädetään poikkeuksista julkis- ja yksityisoikeudellisiin palvelussuhteisiin. Sääntely on valtion henkilöstövoimavarojen käytön näkökulmasta riittämätön. Tulisi tarkastella sitä, onko sääntely riittävää kun otetaan huomioon mm. mitä valtion virkamieslaissa ja valtion virkaehtosopimuslaissa on säädetty virkamiehen työrauhavelvoitteen ulottuvuudesta ja sen rikkomisen seuraamuksista sekä valtion virkaehtosopimussidonnaisuudesta poikkeusoloissa. Tällä hetkellä poikkeusoloja varten ei ole olemassa em. asioita koskevaa erityissääntelyä. Poikkeusoloissa tulisi kyetä tilanteen vaatimassa laajuudessa varmistamaan paitsi poikkeaminen virkamiehen oikeudesta eräisiin virkavapauksiin myös virkaehtosopimuksista poikkeaminen valtionhallinnossa.

Lainsäädännön kehittämistarpeet

Rajavartiolaitos tarkasteli sitä koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita vuonna 2015 muuttunut turvallisuusympäristö ja turvallisuusviranomaisten välinen yhteistyö huomioiden. Kehittämistarpeet esitettiin myös turvallisuuskomitean kansallisessa hybridiuhkaselvityksessä vuonna 2015. Kehittämistarpeita havaittiin rajavartiolainsäädännössä, aluevalvontalaissa ja valmiuslaissa. Myöhemmin kehittämistarpeita havaittiin edellisen lisäksi ulkomaalaislaissa ja kaksoiskansalaisuuskysymyksessä.

Rajavartiolainsäädännön muutoshanke hybridiuhkiin vastaamiseksi asetettiin 28.4.2016. Valmistelu on toteutettu yhteistoiminnassa muiden turvallisuusviranomaisten ja keskeisten ministeriöiden kanssa. Hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syysistuntokaudella 2017. Tavoitteena on parantaa Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia vastata hybridiuhkatilanteisiin. Tämä parantaa myös muiden turvallisuusviranomaisten mahdollisuuksia vastata kuormittaviin ja vakaviin uhkiin muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Puolustusvoimien antamaa vir-

ka-apua koskevia säädöksiä kehitetään ja se parantaa puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen yhteistoimintamahdollisuuksia muuttuneessa turvallisuustilanteessa.

Puolustusministeriön hanke aluevalvontalain kehittämiseksi on parhaillaan lausuntokierroksella. Tämä säädöshanke on Rajavartiolaitoksen tehtävien kannalta kriittinen erityisesti muuttunut turvallisuusympäristö huomioon ottaen.

Sisäministeriö on asettanut 8.2.2017 hankkeen, jossa Suomen kansalliseen turvallisuuteen liittyviä mahdollisia riskejä ennalta ehkäistään edellyttämällä Rajavartiolaitoksen sotilasvirkoihin nimitettäviltä ja niihin johtaviin opintoihin valittavilta yksinomaan Suomen kansalaisuutta. Valmistelu toteutetaan yhteistoiminnassa puolustusministeriön vastaavan hankkeen kanssa. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys eduskunnalle syysistuntokaudella 2017.

Rajavartiolaitos ei ole mukana tiedustelulainsäädännön kehittämishankkeissa, mutta se pitää tärkeänä, että tiedustelulainsäädännössä huomioidaan valtuus antaa Rajavartiolaitokselle sen toimialaa koskevia tietoja.

Viranomaisyhteistyö ja sen kehittämistarpeet

Rajavartiolaitoksen yhteistoiminta puolustusvoimien kanssa on toimivaa ja käytännönläheistä kaikilla tasoilla. Operatiiviset suunnitelmat on päivitetty yhteistoiminnassa turvallisuusympäristön muutoksia vastaaviksi ja niiden toimeenpanoa harjoitellaan eri tasoilla. Lisäksi keskushallintotasolla kehitetään yhteistoimintaa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin päätöksentekoa edellyttävien asioiden valmistelussa. Rajavartiolaitos pitää tarpeellisena kehittää yhteistoimintaa puolustusministeriön kanssa aluevalvontalain mukaista sotilaallista voimankäyttöä koskevassa päätöksenteossa.

Sisäministeriön rajavartio-osasto kiinnittää huomiota siihen, että puolustusministeriön tulisi asevelvollisuusasioita, aluevalvontaa ja sotilaallista maanpuolustusta koskevissa lakihankkeissa ottaa sisäasiainministeriön rajavartio-osasto hyvissä ajoin mukaan valmisteluun. Nämä säädökset koskevat usein suoraan myös Rajavartiolaitosta.

Rajavartiolaitoksen ja poliisin välinen yhteistoiminta on toimivaa ja käytännönläheistä kaikilla tasoilla. Yhteistoiminnassa on tarkasteltu myös muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia.